

OČEVO MLEKO

Zbirka
jedanODsto

Glavni i odgovorni urednik
Nina Gugleta

Izvršni urednik
Ana Marija Grbić

Lektura
Irina Vujičić

Korektura
Aleksandra Dunderski

Grafičko oblikovanje
Jana Vuković

Štamparija
Artprint, Novi Sad

Tiraž
500 primeraka

Izdavač
Areté, Beograd

OČEVO MLEKO

Marko Vignjević

ARETÉ
www.aret.rs

S A D R Ź A J

Stanje stvari	7
Dokoni sin	18
Izdanci okolnosti	29
Počasti	41
Pretposlednji status	51
Lutalac	61
Otkrivanje žene	69
Odlazak	80
Putovanje na istok	89
Petrovo selo	100
Melanjina svadba	110
Prva bračna noć	130
Progon	140
Izopšteni kolektiv	149
Zasluženi odmor	155
Olako izgubljeni mir	165
Bekstvo	177
Čuvari nacionalnog parka	187
Konačište nepoželjnog čoveka	196
Ribari	206
Isavljeva rehabilitacija	216
Voz za sever	226
Grad u ravnici	235
Prolaznik	243
Prokazani čovek	253
Kanalisanje elementarnog duha	263

STANJE STVARI

U celokupnoj fizičkoj strukturi i supstanci ljudskog bića, u sklopu čvrstog, tečnog i ponekad gasovitog agregatnog stanja, kao zbir kostiju, mesa, krvi, kože i ostalog tkiva, na poprištu borbe za goli opstanak – a da bi se dostigao *tractus profundus* – umoran ali uvek spreman, negde u tom fenomenu prirode, u tom čudu ugljenika, telu kakvo je i svako drugo telo, nalazi se Isav Karabas. Ali ne ovakav Isav Karabas: titrajućeg pogleda, pognute glave i otromboljenih mišića – a sve bi dao da ponovo na njima oseti ujed mlečne kiseline i bol upale – već Isav Karabas čija je spoljašnjost u skladu s njegovim pogledima na svet i čije su najintimnije, tajne sklonosti u harmoniji s njegovim okruženjem. Duh njegove Napeje, čiji mu se obrisi i dalje mogu opaziti na licu, promenio je oblik i sada povremeno upliva i ispliva iz njega čisto mehanički, gotovo neprimetno, tek toliko da bi se Karabas održao u životu. Kroz prste mu propadaju trice da bi ostalo samo ono suštinsko, izvorno u njemu i njemu svojstveno. Ali čak i to ništavno mora negde da nađe mesto, a najčešće je to mesto upravo oko samog Isava i, s vremenom, ono načini zapanjujuću barijeru između onoga gde je Isav sada i onoga gde bi želeo da bude.

Isav Karabas sedi u fotelji u donjem vešu marke Galeb i seče nokte na nogama. Naspram njega sedi njegova

žena Varvara koja puši cigarete lančano jednu za drugom i, nervozno, s nepoverenjem baca ka mužu poglede opaljene dimom duvana. Sa strane, na trosedu, njihov sin Toza čita novine. Momak oseća tenziju proisteklu iz majčine nevolje u koju ju je bacio Isav svojim planom da nokte seče u dnevnoj sobi. Sunce se prelama na leguri makaza u njegovim rukama koje obrezuju nokat palca levog stopala. Nokat je čvrst i tvrd. Isav pravi jedan dubok zarez tamo gde nokat ponire u debelu kožu, i taj zarez hvata prstima, jedva hvata. Nokat štrči u obliku mesarske kuke, tako da ga Karabas malo seče, malo guli derući ga od ostatka palca. Varvara značajno koluta očima, a Toza okreće još jednu stranicu novina. Isav ni na šta ne obraća pažnju i, za sada, sve ostaje bez komentara. Stigao je do unutrašnje strane nokta, koji se trenutno jedva drži za svoju celinu; sečiva makazica sklapaju se i odsecanje mrtvog tkiva nokta čuje se kao pucanj označujući uspeh. On baca nokat u ženinu pepeljaru i pogledi im se susreću.

– Idi u kupatilo – u oblaku dima izlazi iz Varvarinih usta.

– Neka, završavam – uvereno kaže Isav.

Toza okreće još jedan list kašljući od dima. Isav prelazi na desno stopalo zasecajući nokat malog prsta. U Varvari svaka nedoumica nestaje i ono što je ranije bilo nepoverenje pretvara se u nevericu usled Isavljeve drskosti. U njoj se javlja bes srazmeran muževljevoj neposlušnosti. Isav zna da je pod pritiskom, on to oseća; zna da ne sme da napravi grešku, a i zbog svog izgleda nije u ravnopravnom položaju sa ženom, koja je u kućnoj haljini, dok on na sebi ima samo gaće i potkošulju. Toza opet kašlje i Isav sada pretpostavlja da tome nije uzrok dim cigarete, tako da, ponet razmišljanjem o razlogu sinovljevog neverbalnog ispada, prinosi pepeljari nokat malog prsta. Uto oseća kako ga nešto oprlji po nadlanici i ugleda Varvaru kako mu tera ruku cigaretom koju nastavlja da gasi. Žena mu se ne izvinjava za crvenu

opekotinu na nadlanici; uzima drugu cigaretu i pripaljuje, sve piljeći u muža koji baca nokat u pepeljaru i gleda u pušača netremice. Nije jauknuo, samo je nešto prosiktao kroz zube – zato ga Varvara tako i gleda. Napredujući ka palcu desnog stopala, Isav prelazi na domali prst, čiji je nokat povijen nadole, obmotavši vrh prsta. Karabas mu prelazi preko grube, hrapave, neravne površine odlučnim pogledom. Slobodnom rukom hvata vrh nokta i podiže domali prst, a makazama počinje da seče. Napreduje sporo jer su makazice tupe i klizaju na noktu, tako da uvek odseče manje nego što je zahvatio, ali nekako mu ide. Varvara povlači jedan životinjski cug dima iskolačeno buljeći u muža koji sedi povijen nad desnim stopalom, rumen u licu. Toza odjednom značajno *hmmne* i zasmije se. Isav ne zna šta da misli, koncentracija mu je time narušena i on silno spoji krakove makazica nad noktom koji se u tom trenutku otkida i, u neslučenom raspletu, poleti u luku iznad tepiha. Isav prati ateriranje nokta sve do tačke sletanja na šarenom tepihu gde se ni šare ne mogu razabrati, a kamoli mali nokat domalog prsta desnog stopala. Otac ljutito pogleda u pravcu sina i, neprimećen, skreće pogled na ženu koja ga čeka na svom duvanskog oblaku. Odmerava ga i ubija očima, a Isav oseća da mu duša nekud beži.

– Šta sam ja rekla? – prozbori ostrašćena žena. – Jesam li rekla da ideš u kupatilo? Jesi sad srećan?

– Isuviše si prisutna u mom životu da bih bio srećan – muž pokušava da je odvrati svojom hrapavošću.

– A je li? Tako, sad 'ajde na sve četiri da nađeš nokat.

– Slušaj, murino...

– Isave, ne gazi mi po ganglijama! Nađi nokat!

Isav ustaje s fotelje i, nedovršena posla, odlaže makazice na sto, pridiže gaće i klekne na tepih prebivajući rukama po njegovoj površini, ubeđen da zna gde se nokat nalazi. Toza na trenutak spušta novine i gleda u oca – koji poput psa traga po podu, njuške uprte u duboko tkanje – pa onda

značajno podiže obrve i nastavlja da lista štampu. Varvara navodi muža da traži tamo gde ona misli da se nokat nalazi, ne da bi mu pomogla, nego da ga, koliko prilike to dopuštaju, gleda kako četvoronoške puzi po tepihu. Karabas proklinje šare te ženine opreme, pored koje je u kuću donela nebrojeno šustikli i urnu s pepelom svoga oca, koja sad kao da s prašnjave police nadgleda Isavljevo napredovanje po tepihu.

Više ni ne gleda, sada se koristi samo rukama. Kolena su mu ojedena trenjem, a uši ozlojađene ženinim naredbama. Te naredbe on prati do slova, iako preko volje sluša svoju murinu koja ga tera ispod stola, udno fotelje kraj njenih nogu. Puzi Isav i do sina, koji se naslađuje očevim porazom, ali nokta nema. Isav pravi pauzu i zaustavlja se klečeći sa šakama na butinama. Varvara ga prezrivo gleda, ovakvog u donjem vešu, zajapurena lica i crvenih kolena. Povlači još jedan dim tako da joj ne promakne ni miligram katrana, nikotina i ugljen-monoksida. Isava nešto bode na risu levog stopala, pa se osvrće i okreće, pipa to mesto i kod preseka crvene i crne šare nalazi odbegli nokat, hvata ga i podiže u vazduh.

– Evo, evo ti, murino!

– Daj da vidim.

Ne shvatajući da može da ustane, da je potraga završena, Isav puzeći dolazi do žene i pokazuje joj šta je našao.

– Baci u pikslu.

Isav to i uradi, pa se vraća nazad u svoju fotelju i uzima makazice s bolovima u kolenima i sramom i jedom učvorenim u grlu.

– U kupatilo, Isave, u kupatilo! – razleže se među supružnicima, ali muž ne sluša, ne pristaje da razume, seče.

– Ubuduće, oglasi se u sebi – pa nastavlja da ćuti.

– Ti si govno na točku života – začuje ženin glas iz dima.

Mučno je u životu Isava Karabasa, evo već trideset godina otkako se oženio iz nužde – pravdajući to sebi kao dužnost časnog čoveka i jedini postupak u neplaniranim okolnostima – i osnovao porodicu. Mučno mu je ustajati jutrom, mučno s porodicom sedeti za trpezom. Daleko mu se sada čini obzorje sopstvenog života, a raniji horizont, koji je dobro znao, utonuo je ko zna kada u ponor čoveka čije su postojanje izvirgavali ruglu ljudi za koje je verovao da će ga, ako ništa drugo, barem trpeti.

Ni čašica rakije okrepuše pre ručka, ni ženino pečenje o Božiću, čak ni čista odeća i stan na koje se s vremenom privikao, ne pričinjavaju mu zadovoljstvo kao nekad. Našao se u nemilosti sopstvenih postupaka, a nada koju je davno polagao u svoju budućnost polako kopni već X godina nad njegovim konačnim ponorom. Čovek ne bi bio čovek da se ne nasmeje crnim oblacima što se nad njim nadvijaju. Tako i Isav povremeno čini i to mu pomaže da očuva zdrav razum.

Razmišlja Isav da ode u kupatilo, no nešto ga koči. Nezaslужeni prekor, koji bi mu sledovao po izlasku iz istog, a koji je svakodnevna pojava, on doživljava ne bez srdžbe, i ne izjeda ga manjak slobode, njegove lične slobode, već to što mu se nameće tuđa sloboda, makar i sloboda njegovih ukućana, ali ipak tuđa. Uz to, točak života stalno se okreće i ono što se nalazi na njemu, a što je Varvara tako slikovito izrazila, s vremenom se sve više haba i tanji, i obimom i sadržajem, a i vreme svođenja računa se bliži – konačni zbir je neumitan. Kad sebe oduzmemo od života, da li ostaje ono što smo uradili, ili ono što nismo uradili a imali smo prilike?

Isav je nedavno razmišljao o sličnim stvarima, o tom oduzimanju sebe od života, kako da nestane, da se udene u marginu postojanja. Takva razmišljanja o margini postojanja neizbežno su ga dovodila do razmišljanja o preseljenju. Naime, smatrao je – i taj stav nije zaobilazio nijedno

od njegovih razmišljanja – da će mu, ako pođe putem bez otpora i protivljenja, život biti pošteđen teskobe i umora bitisanja među drugim ljudima. To je i pokušavao jedno vreme. Međutim, rezultat je bio suprotan od onoga što je očekivao: umesto da prigrli njegov novonađeni mir, Varvara ga je ismevala smatrajući da to nije mir već ravnodušnost prema njoj. Možda nije mogla sasvim da ga sagleda udenutog u marginu postojanja, verovatno je zbog toga pokušala da ga iz nje izvuče, što je i izazivalo stalna trvenja među njima. Znači, preseljenje nije uspeło, ali bez obzira na to, određeni aspekti Isavljevog života ostali su zauvek izmešteni tim pokušajem, zauvek udenuti u marginu života. Na primer: odlučnost da se zalaže i bori za ono u šta veruje više ne postoji; želja da se istakne bilo čime zamenjena je svojim marginalnim imeniocem – željom da ostane neprimećen, i tako dalje.

Život ne zna za čoveka, zato se ta dva teško slažu. Još ako se tome doda nesrazmernost snaga, postaje jasno, čak i bolno, da je to nestajanje, to udevanje u marginu postojanja i to Isavljevo preseljenje upravo priznavanje poraza usled propuštenih mogućnosti i izlaza iz postojeće situacije. Uslovno rečeno situacije, pošto je to na šta on gleda kao na fazu, kao na nešto prolazno, zapravo njegov život, a njegov pogled na taj život rezultat je hroničnog nezadovoljstva istim.

Završava sa sečenjem noktiju i odlazi u kupatilo s makazicama. Toza spušta novine i otvara prozor. U Varvarinoj piksli stvorio se sprud pepela i opušaka nad kojim se vije plavičasti dim još jedne zapaljene cigarete. Sin stoji kraj prozora i maše rukom rasterujući dim koji štipa za oči.

– Majka, previše pušite – Toza odskora persira roditeljima.

– Zlato moje, kako ti brineš za majku. Dođi da te ljubim.

Isav sve čuje iz kupatila: sinovljeve korake kako idu ka majci, Varvarin poljubac u čelo, njeno – *ne brini* – i rešava

da ostane iza zatvorenih vrata kako bi čuo nešto što inače nikada ne bi saznao. (Odnosi u porodici Karabas odavno su u zavereničkoj atmosferi.)

– Zašto ga trpите? – seda Toza.

– Još si ti mlad, dete – kroz dim se vidi osmeh.

– Koliko sam razumeo... Ali svejedno. Kako možete to da trpите? Ja bih ga ubio.

– Pa dobro. Ne treba preterivati. On nas izdržava.

– A vaš posao?

– Kiosk, ha, ne budi smešan. Ne, ne, dok je od koristi, ja ga neću pustiti – Varvara naduje obraze i ispusti rezak mlaz dima.

– A zašto on ne ode? Nemoguće da njemu sve ovo odgovara.

– A zašto! Zato što je kukavica. Sa mnom nijedan nije ukrstio koplja a da je živ otišao – majka gleda na vrata od kupatila i dodaje – Zato što je beskičmenjak!

– Ipak, znate, to je tako stresno za mene.

– Nema tu stresno, sine. Takav je život. Videćeš i ti jednog dana.

– Opet, dok taj dan ne dođe, molio bih vas za mir, koliko je moguće.

Varvara nežno pogleda sina, odvaja cigaretu od usta i odlaže je u pepeljaru pa kaže:

– Ne zaboravi, Tozo: očeva može biti više, ali majka je uvek jedna.

– Mama, ja jedino vas volim i razumem šta hoćete da kažete, ali mislim da bi bilo najbolje kad bi on otišao, jednostavno nestao. Ne mogu da ga gledam kako je gadan, kako sve kvari svojim prisustvom. Što je još gore, kvari moj pogled na porodicu uopšte. Znam da bih bio mnogo uspešniji, da vi ne biste morali da me izdržavate. Verovatno bih se i osamostalio, samo da njega nema.

– Bože, dete, kako ti lepo govoriš. S kakvim se talentom izražavaš. Tebi je mesto na pozornici.

– Svejedno... Uostalom, ovakav scenario kakav je naš život ne postoji. Ma, ni žanr takav ne postoji. Je l' znate, majka, kad sam bio dete, ja sam verovao da mi on nije otac.

– Ni ja ponekad ne verujem da mi je on muž.

Smeju se oboje. Grohot se razleže kroz vrata kupatila iza kojih Isav sedi na poklopljenoj ve-ce šolji i broji fuge između pločica – radi čovek bilo šta da otkloni izglednu samoću u svom životu – i na toj keramičkoj arabeski vidi prisinak sopstvenog lica, oronulog i upalog, još tužnijeg nego što jeste usled onoga što čuje.

Isav izlazi. Do ušiju mu dopire sinovljev glas:

– A točak se okreće, okreće.

Varvara prasne u još glasniji smeh. Jedva videći muža od suza i dima kako stoji u gaćama i potkošulji, kaže: – Povećao bi sebi šanse kad bi se obukao, Isave. Mislim, imao bi više izgleda... – i ne dovrši misao od smeha.

Kroz otvoreni prozor dopre miris prženica i Isav trlja nos, uzima čašicu za rakiju, iz vitrine vadi flašu i, sedajući u fotelju, naliva sebi okrepušu. Daje telu oduška i zavalio se u fotelji, otpija gutljaj, zatim drugi, te sklapa usne. Oko Varvare više nema oblaka dima, može se osetiti svež vazduh. Svejedno, žena smrdi na duvan, naročito joj kosa smrdi, kao i haljina čije je platno upilo dobar deo otrova. Toza ustaje i uzima pepeljaru, te je prazni u đubre, vraća je majci koja mu zahvaljuje. Isavljeve usne razdvajaju se kako bi ponovo prihvatile gutljaj rakije. Čašica je mala, ali deluje mu kao okean spasa. Tri tela u svom su prvobitnom stanju: sede u tišini i mirno posmatraju balet dima kako se izvija i napušta prostoriju. Na prašnjavoj polici urna sa ovozemaljskim ostacima Varvarinog oca bleska bakrenim sjajem kroz otvoreni prostor stana, u njoj pepeo mirisa mokrog psa tamnuje i samuje nad životima ovih nepomirenih duša. Šustikla na stolu poprima nijanse žutog, nalik na bolesnika u karantinu; sve mami ženu da zapali još jednu cigaretu, i pramičak dima ponovo joj se gubi u kosi. Isav se

trudi da ne gleda. Nosivost njegove duše odavno je preko-račena tako da počinje da oseća teret. Trudi se da ne govo-ri, a čašica je dve trećine prazna. Razmišlja o tome da opet nalije okrepušu, ali odustaje kad sagleda moguće posledice koje bi takav potez eventualno nosio sa sobom. Isav gleda u urnu i pita se koliko u stvari ima mrtvaca u ovoj kući; da li sebe da broji među njih. Naviru mu ranija razmišljanja i zanosi se do granice na kojoj sebe zamišlja kao šaku pepela i u tome nalazi utehu. Spušta ispijenu čašicu na sto i uzima novine koje sin više ne čita. Ispred njega širi se papirnati paravan zaklanjajući ga od ostalih; više ih ne vidi, može samo da čuje pucketanje kroz sagorevanje ženine krdže. Tavanica je oslikana putanjom sunca, bezopasnom i belom. Isav oseća zrake na vratu i potiljku, toplota mu se odaje milostima sunca, i on koluta glavom.

Majušni sivi miš, veličine *i dlan mi je previše*, projuri otvorenim prostorom između stola i polica i zaustavlja se kod praga kuhinje. Varvara ne veruje svojim očima, pa se osvrće pošto vidi da miša niko osim nje nije primetio. Suočivši se s konačnošću takvog saznanja, hirovito vine ruke u vazduh bacajući krdžu na tepih, skvrči se na fotelji, te se pridigne i počne uzbuđivati ukućane vriskanjem: – Miš, miš!

Toza se trgne, Isav nezainteresovano spusti novine iznoseći svoje mišljenje da joj se miš pričinio. Varvara se protivi, a Toza se daje u potragu za glodarom zapitkujući majku kako izgleda, koje je boje i veličine. Podiže fotelju, gleda ispod troseda i vitrine s pićima, ali miša ni od brka. Cigareta na tepihu razgori rupu. Primetivši dim i crni kraterčić, Isav skače iz sedećeg položaja, nazuva papuče i pogazi više nego jednom žar. Posle uspešne protivpožarne operacije žena mu izdaje nalog da i on traži miša.

– Miš ti u glavi, Varvara – kaže muž, ali suprotno svojoj nameri, i pre nego što je stigao da se osvrne, našao se